

6 Kaaie Paole

Op de grens van Veen en Andel, staan deze twee bijzondere palen. In de volksmond zijn ze bekend als de Kaaie Paole of de Veense Palen. Ze geven de grens aan tussen het Land van Heusden en het Land van Altena. Op de rechterpaal is het wapen met het rad van het Land van Heusden en het jaartal 1798 te zien. Op de paal links staat het wapen van het Land van Altena met twee zalmen en het opschrift 'Oud Land van Altena'. Dit rijksmonument markeert tevens de middeleeuwse grens van Holland en Brabant.

7 Korenmolen De Hoop in Veen

Deze ronde stenen korenmolen werd in 1838 gebouwd voor Willem Ambrosius op de plaats waar voorheen ook een molen stond. De molen heeft jarenlang bedrijfsmatig meel gemalen. Ook is hij als pelmolen in gebruik geweest om gerst tot gort te pellen. De molen, die een tijdje in eigendom is geweest van de voormalige gemeente Veen is in 1965 overgegaan naar de Molenstichting Land van Heusden en Altena. De molen is nu in werking als korenmolen en als de wieden draaien kun je binnenlopen om de molen te bezichtigen. Je vind er ook een knus ingericht streekproductenwinkeltje.

8 Het Wijkerzand in Wijk en Aalburg

Als de Maasijk in Wijk en Aalburg ligt het Wijkerzand. Het is een uiterwaard met niet alleen landschappelijke, maar ook met historische betekenis en een omvang van ongeveer 70 hectare. Het bijzondere is dat alle inwoners van Wijk, die daar geboren en getogen zijn, een gezamenlijk eigenaarschap koesteren. In het kadaster worden ze nog altijd 'inboorlingen' genoemd. Het was Philips van Bourgondië die het gebied aan hen schonk, omdat de bewoners van Wijk in 1815 wisten te voorkomen dat het eigendom en het gebruik aan de gemeente verviel en er een steenfabriek gebouwd werd. Wijkenaren krijgen jaarlijks een deel van de opbrengst van het gebruik van de uiterwaard, waar vooral koeien grazen. De molen is eco-gecertificeerd en maalt het meel voor bakkerij Gerard en Suus even verderop in het dorp.

9 Molen De Twee Gebroeders in Wijk en Aalburg

Deze ronde stenen stellingkorenmolen werd in 1872 gebouwd op de plaats waar voorheen ook een molen stond. Lang werd er meel gemalen. Ooit was deze molen het voorbeeld van een moderne windmeelfabriek. De koningsspil kon zowel met windkracht als met een dieselmotor worden aangedreven. In de tweede wereldoorlog werd de molen zwaar beschadigd. De molen werd gerestaureerd en het bedrijfsmatig malen beëindigd. Na in handen te zijn geweest van diverse eigenaren ging het eigendom in 1968 over naar de Molenstichting Land van Heusden en Altena. Het is een rijksmonument dat inmiddels diverse keren is gerestaureerd.

10 Ornamenten Heusdense brug

De brug over de Bergsche Maas is de eerste betonnen tuibrug in Nederland. Op 28 juni 1990 werd deze door de commissaris van de Koningin, Frank Hoube, geopend. Het was niet de eerste brug die daar lag. Die werd in 1940 door de bezetter verwoest. Ter herinnering aan de eerste brug en ter ere van de viering van 100 jaar Bergsche Maas is aan de noordzijde van de rivier een monument opgericht. Het bestaat uit twee gerestaureerde lantaarnpalen die oorspronkelijk de brug sierden. Aan de Heusdense kant staan elementen van de tweede brug.

11 Vesting Heusden

Vestingstad Heusden heeft compleet gerestaureerde vestingwerken en 134 panden op de Monumentenlijst. Het stadje is ontstaan rondom een van de oudste waterburchten van Noordwest-Europa en was een van de eerste Hollandse steden die door een muur werd omringd. Na 1968 werd de vestingstad grondig gerestaureerd. Basis voor het herstel van dit culturele erfgoed was de kaart van Blaeu uit 1649. Hiermee behaalde Heusden in 1980 de hoogste Europese restauratieprijs 'Urbus Nostrae'. In de karakteristieke oude straatjes en smalle steegjes vind je tal van eeuwenoude, goed bewaarde panden en gevels met fraaie gevelstenen. De vesting staat bekend om de kunst- en antiekzaken en galeriën, waarvan vele landelijke bekendheid hebben. Uitgaande van de schriftelijke bronnen, gaat de geschiedenis van Heusden terug tot begin 12e eeuw. Het vestingstadje ligt aan de Bergsche Maas. Adriaan Anthonisz. van Alkmaar ontwierp de eerste vestingwerken waaronder de wallen, grachten, ravelijnen en bastions. Deze werden in de jaren die volgden steeds weer verbeterd en leverde Heusden de naam 'onneembaar' op. In de daarop volgende eeuwen wist Heusden deze reputatie hoog te houden.

12 Kasteel Nederhemert

Door het oversteken van de Bergsche Maas zijn we nu vanuit Noord-Brabant in Gelderland aangekomen. Kasteel Nederhemert is geheel gerestaureerd en als kantoor in gebruik. De woutoren is zo oorspronkelijk mogelijk gebleven. De overige delen zijn voorzien van pleisterwerk. Leef je hier ook even lekker uit in de meer dan 100 jaar oude speeltuin!

13 De Neswaarden in Aalst

De Neswaarden is een recreatiegebied in het dorp Aalst. Een schitterend stuk natuur met strand, ligweide, sportveldjes en een grote speeltuin. Het gebied is vrij toegankelijk voor iedereen en er is speciaal rekening gehouden met mindervaliden.

14 Batterij onder Poederoijen

De Batterij onder Poederoijen werd rond 1880 gebouwd als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Bij dreiging van oorlog zou het westelijk deel van de Bommelerwaard onder water worden gezet. Het geschut van de batterij moest de Maas controleren en de inundatiesluizen beschermen. De naastgelegen Brasserie De Buurman is een fijn rustpunt voor een hapje en een drankje en het maken van een ommetje.

15 Wilhelminasluis

Deze sluis, geopend in 1904 door koningin Wilhemina, ligt in een oude loop van de rivier de Maas, tussen Noord-Brabant en Gelderland. De vaarweg vormt een verbinding tussen de Waal en de Bergsche Maas en draagt nu de naam Afgedamde Maas. Dit rijksmonument is de enige waaierluis in Nederland met een 'groene kolk', wat inhoudt dat de wanden van de sluis met gras bekleed zijn. Op dit punt ruilen we de Gelderse streken weer om voor het bourgondische Brabant.

Deze route is ontwikkeld in samenwerking met

Van
VESTING
tot VESTING
Route

42 km fietsen door
twee provincies

Biesbosch
fiets linie

Van VESTING tot VESTING Route

1 Vesting Woudrichem

De vesting van Woudrichem heeft een rijke historie en behoort tot een van de oudste stadjes in het land. Al rond het jaar 900 wordt Woudrichem genoemd in de bezittingen van het bisdom Utrecht. In 1356 kreeg het stadsrechten. Het heeft een belangrijke militaire functie gehad. Met Gorinchem en Loevestein vormde het als het ware een ijzeren driehoek. De vestingwerken zijn nog authentiek, zoals ze in opdracht van prins Willem van Oranje in 1584 zijn aangelegd. Diverse gebouwen herinneren hier nog aan. Pas in 1955 werd de militaire functie officieel opgeheven en kon Woudrichem zich buiten de wallen ontwikkelen. De visserij is belangrijk geweest, zoals in het Visserijmuseum te zien en horen is. Begin de fietstocht op een gezellig terras tussen of zelfs in de prachtig bewaard gebleven monumenten.

2 Rijswijkse wiel

De Biesboschlinie heeft veel te maken gehad met overstromingen. Met vaak ernstige, vooral materiële gevolgen. In 1809 braken dijken door als gevolg van grote massa's kruidend ijs. Zelfs koning Lodewijk Napoleon bezocht dit rivierengebied om zich van de situatie op de hoogte te stellen. In Rijswijk brak de Maasdijk door, waardoor aan de binnenzijde een wiel ontstond. Inmiddels, nauwelijks zichtbaar door het vele groen, ligt het in een fraai natuurgebiedje waar je af kunt stappen voor het maken van een ommetje.

3 Hervormde kerk Giessen

Op een bijzondere plaats, in de vroegere uiterwaard, staat de hervormde kerk van Giessen. Het is niet de eerste kerk op deze plaats. Uit de bouwgeschiedenis van de kerk blijkt dat deze opvallende plaats te maken heeft met het ontstaan van de huidige loop van de Maas. Aanvankelijk was de kerk het middelpunt van het dorp. De stroom van de Maas vernielde de oeverwal en de bebouwing, waaronder het westelijk deel van het kerkgebouw. De huidige vorm van de kerk dateert uit 1856 en de laatste uitbreiding is van 1963. Het uurwerk valt op doordat het slechts één wijzer heeft.

4 Graf Jan Claessen in Andel

Op de begraafplaats achter de markante Romboutstoren met zijn stenen spits ligt het graf van een zekere Jan Claessen. Volgens de legende, die de inwoners van Andel graag levend houden, gaat het om de bekende trompetter uit het leger van de prins van Oranje waarover Rob de Nijs zingt. Of dat echt zo is, weet niemand. De gerestaureerde zerk vermeldt in elk geval dat een zekere Jan Claessen uit Andel op donderdag 5 oktober 1634 door een moordenaar uit Breda om het leven is gebracht. Het kapelletje bij de toren is tegenwoordig 'het huis van Jan Claessen'.

5 Veerhuis De Zwaan in Andel

Aan de Hoge Maasdijk in Andel staat het voormalige veerhuis De Zwaan. Het deed ook dienst als herberg/logement en er werden rijuigen verhuurd en gestald. Dat staat zelfs in het Frans op de gevel te lezen. Vroeger was hier een kabelpont naar Poederoijen en er was een aanlegplaats voor stoomboten die een geregelde dienst onderhielden naar Rotterdam en 's-Hertogenbosch. Restanten van die aanlegsteiger zijn nog te zien. Het pand is als Rijksmonument sinds vele jaren als woonhuis in gebruik.

Oversteken met veerpont

Bezienswaardigheden

Start/horeca/toeristeninfo

..... alternatieve route wanneer de veerpontjes uit de vaart zijn

De knooppunten op een rij (S start in de vesting van Woudrichem of Heusden)

33 74 69 64 99 65 97 60 84 85 1 82 81 80 17 18 19 21 33

Deze route is ontwikkeld in samenwerking met

